

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การดำเนินชีวิตของสังคมมนุษย์ในยุคต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยประวัติศาสตร์ได้เปลี่ยนแปลงไปผ่าน "คลื่นแห่งกระบวนการ" ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของอารยธรรมโลกเปรียบเหมือนคลื่นสามลูก ดังที่ Alvin Toffler (1980) นักเขียนระดับโลกได้วิเคราะห์ถึงสถานการณ์ในอดีต ปัจจุบันและอนาคตไว้ในหนังสือที่ชื่อว่า "คลื่นลูกที่สาม-The Third Wave" ซึ่งประกอบด้วย

คลื่นลูกที่ 1 เริ่มจากสังคมเกษตรกรรม (Agriculture Society) เริ่มขึ้นเมื่อประมาณ 8,000 ปีก่อนคริสตกาล เป็นผลจากการปฏิวัติเกษตรกรรม โดยมีเครื่องชี้วัดความยิ่งใหญ่หรือความเจริญก้าวหน้าของสังคม คือ การมีอาณาเขตสำหรับการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ จนก้าวเข้ามาสู่คลื่นลูกที่ 2 เมื่อประมาณปี ค.ศ. 1650-1750 เป็นผลมาจากการปฏิวัติเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรม (Industrial Society) เป็นการนำเอาเครื่องจักรกลมาใช้แทนแรงงานคน ซึ่งเครื่องชี้วัดความมั่งคั่งของประเทศอยู่ที่ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และ "ทุน" จำนวนมาก ต่อมาในราวปี ค.ศ. 1955 จนถึงปัจจุบัน ได้ปรากฏคลื่นลูกใหม่ขึ้น คือ สังคมแห่งเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร (Information Society) คลื่นลูกนี้นับเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วสู่สังคมต่าง ๆ ทั่วโลก ยุคนี้เป็นยุคที่ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีได้รับการต่อยอดทางความรู้อย่างสูง มีการพัฒนาด้านเครือข่ายการสื่อสาร และการคมนาคม ทำให้ข้อมูลข่าวสารแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว มีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายและส่งอิทธิพลต่อกันและกันแทบทั้งสิ้น เครื่องชี้วัดความยิ่งใหญ่และมั่งคั่งของประเทศ คือความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของประเทศ และอำนาจในการเข้าถึง และการใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสาร

ยุคแห่งการสื่อสารไร้พรมแดน ในสภาพของสังคมที่เข้าสู่ยุคข้อมูลข่าวสาร (Information Society) นี้ ไม่มีใครสามารถปฏิเสธได้ว่าสื่อทุกแขนงได้เข้ามามีอิทธิพล และมีบทบาทในการดำเนินชีวิตของเราทุกคนอย่างมาก จนพูดได้ว่าเรานั้นได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่ออยู่ตลอดเวลา ซึ่งเราทุกคนล้วนพึ่งพาสื่อในการดำเนินชีวิตประจำวันทั้งสิ้น ทั้งในการแสวงหาข่าวสารให้ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อการปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มและในสังคม ไปจนถึงการใช้สื่อเพื่อการพักผ่อน หย่อนใจจากสภาวะแวดล้อมที่กดดัน และตึงเครียด โดยเฉพาะในสังคมเมือง

ในความเป็นจริง “ข้อมูลข่าวสาร” ไม่ใช่ “ความรู้” ทั้งนี้เพราะข้อมูลข่าวสารจะเป็นความรู้ก็ต่อเมื่อมีการตีความแปลความหมาย (Interpretation) และแยกแยะจำแนกข้อมูล (Classification) เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง ข้อมูลที่ปราศจากการตีความก็อาจเป็นข้อมูลขยะซึ่งไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

คลื่นลูกที่ 4 ก็คือสังคมความรู้ (Knowledge Society) นั่นเอง “ความรู้” จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้สามารถอยู่ในภาวะได้เปรียบในสังคม และด้วยเหตุนี้ คลื่นลูกใหม่ก็ได้มาเยือนเราอีกครั้ง ปัจจุบันสามารถกล่าวได้ว่า “ความรู้ คือ อำนาจ” สังคมใดที่ครอบครองความรู้หรือข้อมูลข่าวสารที่ครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุดกว่า คือ ผู้ที่มีอำนาจในการต่อรอง และเป็นผู้ครอบครองโอกาสแห่งความสำเร็จไว้ในมือ กระแสสังคมความรู้ได้ผลักดันให้ทุกคนแสวงหาความรู้มาเป็นของตน และแหล่งข้อมูลข่าวสาร ความรู้พื้นฐานของสังคมที่สำคัญแหล่งหนึ่งก็คือจากสื่อมวลชนนั่นเอง

บทบาทของสื่อมวลชนได้ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสแห่งสังคมความรู้ด้วย มีการประสานกันทั่วโลกเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่อกันตลอดเวลา มีการถ่ายทอดการจัดประชุมสัมมนา ในเรื่องของวิทยาการด้านต่าง ๆ มากมายเป็นประจำทั่วโลก สื่อต่าง ๆ มีการตื่นตัวและแข่งขันกันในการนำเสนอข้อมูลความรู้ใหม่ ๆ อยู่ตลอด รวมถึงแนวรายการใหม่ ประเภทวิเคราะห์ข้อมูล ข้อเท็จจริง ประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ ก็ได้รับความสนใจจากผู้ชมมากขึ้นเช่นกัน

ในประเทศไทยเอง ก็มีการตื่นตัวต่อกระแสสังคมความรู้เช่นกันเพียงแต่อาจยังไม่มากเท่าประเทศในโลกตะวันตก สาเหตุหลักเป็นเพราะโครงสร้างพื้นฐานของสังคมไทยยังไม่สามารถกระจายระบบการศึกษาได้อย่างทั่วถึง ทำให้คนส่วนใหญ่ยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญในการแสวงหาความรู้

อย่างไรก็ตาม กระแสสังคมความรู้ก็ได้เข้ามาแทรกแซงสังคมไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังจะสังเกตได้จากปัจจัยเกื้อหนุนที่สำคัญหลายประการที่ผลักดันให้สื่อมวลชนมีการปรับเปลี่ยนบทบาทให้สอดคล้องกับสังคมแห่งความรู้ในปัจจุบัน อาทิ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ในหมวดที่ 3 ว่าด้วยเรื่องสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 40 ระบุไว้ว่า

“คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ให้มืองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง และ กำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินการตามวรรคสองต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม”

รวมทั้งในพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 ในมาตรา 26 ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนอีกด้วยว่า

“ในการจัดทำแผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ และการอนุญาตให้ประกอบกิจการดังกล่าวเพื่อประโยชน์สาธารณะระดับชาติ อย่างน้อยต้องครอบคลุมองค์ประกอบของเนื้อหาสาระดังต่อไปนี้

- 1) การศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม
- 2) วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม
- 3) การเกษตรและการส่งเสริมอาชีพอื่น ๆ
- 4) ความมั่นคงของรัฐ
- 5) การกระจายข้อมูลข่าวสารเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาล กับประชาชน
- 6) การกระจายข้อมูลข่าวสารของรัฐสภาเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐสภา กับประชาชน
- 7) การกระจายข้อมูลข่าวสารเพื่อการส่งเสริมสนับสนุนในการเผยแพร่ และให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข...”

จึงเห็นได้ว่า โดยตัวบทกฎหมายเองก็ได้ให้ความสำคัญกับเนื้อหาของสื่อ โดยมีประเด็นเกี่ยวกับสาระประโยชน์อยู่ในลำดับต้น ทั้งนี้เพื่อสื่อจะได้ทำหน้าที่ให้สาระประโยชน์กับประชาชนได้ในสัดส่วนที่เพียงพอ และเหมาะสม

ในส่วนขององค์กรสื่อก็เช่นกัน ได้มีการปรับนโยบายต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับตัวบทกฎหมายมากขึ้น กล่าวคือให้ความสำคัญต่อรายการที่มีสาระประโยชน์ รวมถึงมีการปรับเปลี่ยนบุคลากรให้เหมาะสมมากขึ้นด้วย ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ขององค์กรสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อ.ส.ม.ท.) ในปลายปี พ.ศ. 2542 ที่ผ่านมา

ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ได้มีการปรับผังรายการครั้งใหญ่ เมื่อต้นปี พ.ศ. 2543 โดยการนำของผู้อำนวยการคนใหม่ ดร.สรจักร เกษมสุวรรณ ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ทั้งนี้เพื่อเป็นการตอบสนองต่อ พระราชบัญญัติฉบับใหม่ ในการมุ่งนำเสนอเนื้อหาที่มีสาระประโยชน์กับผู้ชมอย่างแท้จริง กอปรกับนโยบายดั้งเดิมของช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ที่เน้นการนำเสนอในเรื่องข่าวสาร และให้ความรู้ที่เป็นสาระประโยชน์แก่ประชาชน ทั้งนี้ได้มีการสลับโยกย้ายรายการต่าง ๆ รวมถึงการเพิ่มรายการใหม่ ๆ ที่มีสาระประโยชน์เข้ามา และหนึ่งในจำนวนนั้น ก็มีรายการประเภทสารคดีรวมอยู่ด้วย

รายการสารคดี (Documentary) หมายถึง รายการที่มีเจตนาเบื้องต้นเพื่อรายงานเรื่องที่เป็นความจริง มิใช่เกิดจากจินตนาการ เรียบเรียงอย่างสละสลวย โดยเน้นองค์ประกอบของความสนใจของมนุษย์มากกว่า องค์ประกอบของความสด และมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ ความรู้ความผ่อนคลายต่อผู้รับชมในเวลาเดียวกัน

รายการสารคดี ถือเป็นรายการประเภทหนึ่งที่มุ่งเน้นการนำเสนอสาระความรู้อย่างเต็มเปี่ยม สารคดีถือเป็นเครื่องตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของผู้ชม เพื่อที่จะให้รายละเอียดของข่าว หรือเล่าเรื่องราวที่น่าสนใจให้ผู้ฟังได้รู้ได้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง จุดที่ทำให้รายการสารคดีแตกต่างจากรายการประเภทอื่น ๆ ก็คือสารคดีจะมุ่งนำเสนอเนื้อหา หรือประเด็นใดประเด็นหนึ่งอย่างลึกซึ้งเพียงเรื่องเดียวเท่านั้น แต่วิธีการนำเสนอ (Program Presentation) อาจมีได้หลายแบบ (Variety) คละกันไป (จุมพล รอดคำดี, 2525 อ้างใน อรทัย รุจิราธร, 2541)

ในประเทศไทยเอง รายการประเภทสารคดีก็ยังถือว่าไม่ค่อยแพร่หลายทั้งในด้านของผู้ผลิตและผู้ชมเท่าไรนัก สาเหตุหลักมาจากเงินทุนที่ต้องการค่อนข้างมากในการผลิต รวมถึงระยะเวลาที่ต้องใช้ในการถ่ายทำ อีกทั้งปริมาณของผู้สนับสนุนรายการก็มีไม่เพียงพอ และเรื่องอำนวยความสะดวกการผลิตและระดับคุณภาพของรายการ จึงเป็นเหตุให้ผู้ผลิตขาดแรงจูงใจที่จะผลิตรายการประเภทนี้

รายการสารคดีที่ได้รับความนิยมจากผู้ชมส่วนใหญ่ มักจะเป็นรายการสารคดีที่ผลิตจากต่างประเทศ และได้รับการยอมรับโดยทั่วไปอย่างกว้างขวาง เช่น รายการสารคดีของ Discovery Channel เป็นต้น ซึ่งสถานีโทรทัศน์ที่นำเสนอรายการประเภทนี้มักจะปรากฏอยู่ในรูปแบบของสถานีโทรทัศน์ประเภทบอกรับเป็นสมาชิก หรือ Cable TV ทำให้ไม่ใช่ทุกคนที่จะมีโอกาสรับชมรายการประเภทนี้ได้

ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ร่วมกับ บริษัท เน็กซ์สเตป จำกัด ได้นำรายการสารคดีคุณภาพระดับโลกที่ได้รับการคัดเลือกแล้วจากเนชั่นแนล จีโอกราฟฟิก (National Geographic) เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปได้ชม ภายใต้ชื่อรายการ "สำรวจโลกกับ National Geographic"

รายการ "สำรวจโลกกับ National Geographic" ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. เป็นประจำทุกวันจันทร์ ถึง วันศุกร์ วันละ 30 นาที ในช่วงเวลาประมาณ 21.00 น.-21.30 น. เริ่มออกอากาศครั้งแรกตั้งแต่วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา โดยมีกลุ่มเป้าหมายหลักคือ ผู้ชมอายุ 20-45 ปีทั่วประเทศ ที่สนใจเบื้องหลังการค้นพบใหม่ ๆ ทางวิทยาศาสตร์ ภัยพิบัติ ชีวิตสัตว์ที่หาได้ยาก สารประโยชน์ที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน

สถาบัน เนชั่นแนล จีโอกราฟฟิก (National Geographic Society) เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2431 (ค.ศ. 1888) และได้กลายมาเป็นองค์กรเพื่อการศึกษา และค้นคว้าวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ที่ไม่หวังผลกำไรที่ใหญ่ที่สุดในโลก จุดมุ่งหมายและภารกิจหลักของสถาบันฯ คือ "การเพิ่มพูนและเผยแพร่ความรู้ทางด้านภูมิศาสตร์"

จนถึงทุกวันนี้ ทางสถาบันฯ ก็ยังคงดำเนินการในการสำรวจค้นคว้า ในทุกแง่มุมของโลก มนุษย์ และปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และให้ความรู้กับผู้คนทั่วโลกผ่านทางสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ นิตยสาร แผนที่ อินเทอร์เน็ต ซีดีรอม เทปวีดีโอ และรายการโทรทัศน์ และจากการทุ่มเท และให้ความสำคัญกับคุณภาพ และข้อมูลที่ถูกต้อง การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงกับการสำรวจและค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ การร่วมงานกับนักวิทยาศาสตร์ และผู้ผลิตภาพยนตร์สารคดีชื่อดังทั่ว

โลก ปัจจัยเหล่านี้ทำให้รายการสารคดีทางโทรทัศน์ของ เนชั่นแนล จีโอกราฟฟิก เป็นที่นิยมอย่างรวดเร็ว

ผู้ชมจะได้รับชมการสำรวจผจญภัย การค้นคว้าวิจัยทางวิทยาศาสตร์ของจริง เหมือนกับได้ร่วมผจญภัยไปกับเหตุการณ์นั้นๆ รายการของ เนชั่นแนล จีโอกราฟฟิก (National Geographic) นำเสนอสาระบันเทิง ความรู้ที่ไร้ขีดจำกัด ความจริงอันน่าพิศวง และเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ และกาลเวลา ผ่านทางโทรทัศน์ที่ จากดินแดนเร้นลับได้สมุทรถึงใจกลางป่าดงดิบที่แวดล้อมไปด้วยสิ่งมีชีวิตที่ผู้ชมไม่เคยเห็นมาก่อน จากการเสียดชีวิตเข้าไปในดินแดนที่ยังไม่เคยมีใครสำรวจมาก่อน ถึงภาพความงาม และความน่าสะพรึงกลัวของธรรมชาติรอบโลก และเรื่องราวอื่น ๆ ที่ผู้ชมจะตื่นตะลึงกับสถานที่ที่ไม่เคยเห็น กับผู้คนที่ไม่เคยพบมา และสิ่งมีชีวิตที่ไม่มีโอกาสได้เห็นได้สัมผัส

“รายการสารคดีชุดนี้ดังมาก คนนิยมชมชอบ เพราะเป็นเรื่องที่มีสาระและมีประโยชน์ รวมทั้งภาพที่ถ่ายทำออกมาก็สวยงามจริง ๆ ที่ผ่านมาไปอยู่ในเคเบิล ทีวี ทำให้โอกาสของคนที่ไม่ได้ติดตั้งเคเบิลหายไป ช่อง 9 จึงกระโดดเข้ามาตรงช่องว่างตรงนี้” ผู้อำนวยการช่อง 9 กล่าวเสริม (บทสัมภาษณ์ ดร.สรจักร เกษมสุวรรณ, นสพ.ผู้จัดการรายสัปดาห์ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2542:21)

สำหรับวัตถุประสงค์หลักของรายการ “สำรวจโลกกับ National Geographic” ในประเทศไทยนั้น มุ่งหมายให้ผู้ชม โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษา ได้ใช้รายการ National Geographic นี้เป็นเหมือนหนังสืออ่านนอกเวลา (Outside Reading) เพื่อเป็นที่ค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ เป็นแหล่งความรู้เพิ่มเติมจากบทเรียนที่เรียนอยู่ นอกเหนือจากการรับชมเพื่อความบันเทิง เพราะเนื้อหาของรายการจะเป็นการให้ความรู้ในสิ่งใหม่ ๆ ที่สื่อออกมาให้รับชมได้โดยไม่รู้ลึกลับน่าเบื่อ และรายการยังเหมาะกับกลุ่มผู้ชม พ่อบ้าน แม่บ้าน ที่จะใช้เป็นแหล่งความรู้ใหม่ ๆ เพื่อเสริมสร้างความรู้ นอกเหนือจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน

ทั้งนี้ทางบริษัท เน็กซ์สเตป จำกัด ผู้ได้รับลิขสิทธิ์จาก National Geographic ได้มีการดัดแปลงในการผลิตซ้ำรายการขึ้นมาใหม่โดยไม่ให้กระทบถึงเนื้อหาหลักของสารคดีเพื่อให้เหมาะกับผู้ชมซึ่งเป็นคนไทย เช่น มีการแปลบทบรรยายเป็นภาษาไทย ทำให้สะดวกในการรับชม จากเดิมซึ่งผู้ชมส่วนใหญ่ค่อนข้างลำบากในการรับชมรายการสารคดีดังกล่าว เพราะออกอากาศเป็นภาษาอังกฤษ

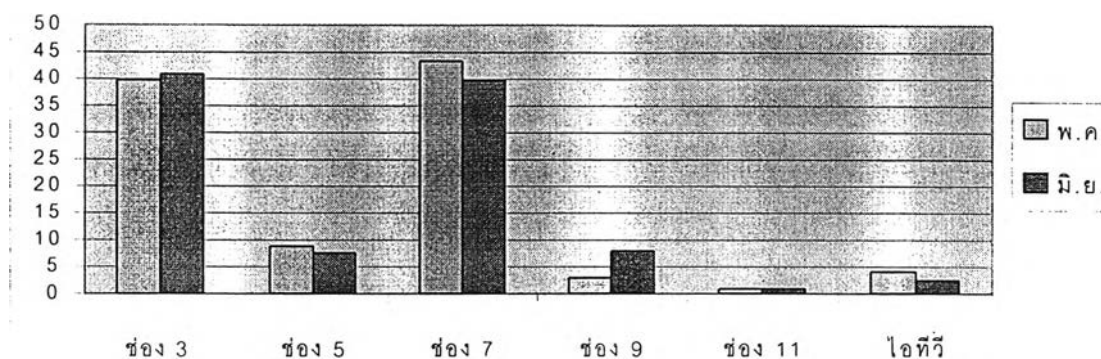
นอกจากนี้ ทางรายการได้มีการเพิ่มพิธีกรคนไทยเข้าไปในรายการ ซึ่งนับตั้งแต่เริ่มออกอากาศ ก็ได้คุณปรมี แสงวงรุจน์ เป็นผู้ดำเนินรายการมาตลอด โดยพิธีกรจะมีโอกาสเข้าไปพูดเสริมในระหว่างแต่ละช่วงของรายการเพื่อให้ข้อมูลความรู้เพิ่มเติม รวมถึงบริบทแวดล้อมที่ใกล้ตัวของคนไทย ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์โดยตรงต่อผู้ชมคนไทย อีกทั้งยังทำให้คนไทยรู้สึกคุ้นเคยกับรายการ และสร้างความรู้สึกใกล้ชิดมากกว่าที่จะเป็นรายการที่ผลิตมาจากต่างประเทศอีกด้วย

อีกประเด็นที่น่าจับตามองก็คือ ช่วงเวลาออกอากาศของรายการ "สำรวจโลกกับ National Geographic" นั้นอยู่ในช่วงของเวลาไพรม์ไทม์พอดี ซึ่งก็เป็นที่รู้กันดีว่าช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาที่มีการแข่งขันกันระหว่างสถานีมากที่สุด เพราะกลุ่มผู้ชมจะมีอัตราการเปิดรับสื่อในช่วงนี้มากกว่าช่วงอื่น ๆ

หลังจากรายการชุด "สำรวจโลกกับ National Geographic" เริ่มออกอากาศได้ไม่นาน ปรากฏว่าได้รับการตอบรับจากผู้ชมเป็นอย่างดีจากทั่วประเทศ ทั้งนี้สามารถยืนยันได้จาก การจัดอันดับผู้ชมรายการช่อง 9 ในรอบหลายปี การจัดอันดับผู้ชมรายการช่อง 9 ที่มีผู้ชม 5 อันดับแรก ในช่วงต้นเดือนกรกฎาคม 2543 ปรากฏว่า 2 รายการช่วงไพรม์ไทม์คือ รายการสำรวจโลกกับเนชั่นแนล จีโอกราฟฟิค ติดอันดับ 1 และรายการทีวีแชมเปียนไทยแลนด์อันดับ 3 ส่วนอันดับ 2 คือ คอนเสิร์ตเวทีโธ มีผู้ชมกว่า 2.3 ล้านคน อันดับ 4 ดร.สลัมป์ กว่า 1.7 ล้านคน อันดับ 5 เกมโชว์ กว่า 1.6 ล้านคน จะเห็นได้ว่าช่วงไพรม์ไทม์ประสบความสำเร็จอย่างดี

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว ช่อง 9 แสดงผลสำรวจจาก เอซี นีลเส็น ซีคนดูทีวีหันมองหา รายการที่มีสาระมากขึ้น "สรจักร" ระบุหลังปรับผังรายการช่วงไพรม์ไทม์เรตติ้งเพิ่มขึ้นทุกรายการ โดยเฉพาะรายการสำรวจโลกกับ เนชั่นแนล จีโอกราฟฟิค ขึ้นอันดับ 1 รายการยอดฮิต ที่สามารถดึงส่วนแบ่งผู้ชมจากละครภาคค่ำได้ ซึ่งมีผู้ชมสูงสุดถึง 2.7 ล้านคน และถือเป็นรายการที่มีผู้ชมสูงสุดของช่อง 9 (นสพ.กรุงเทพธุรกิจ, 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2543:6)

อัตราผู้ชมแต่ละสถานีช่วงวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 21.00
น.เดือน พ.ค.-มิ.ย.(4สัปดาห์)

แผนภาพที่ 1 กราฟแสดงอัตราผู้ชมแต่ละสถานีช่วงวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 21.00น.
ระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึงมิถุนายน พ.ศ. 2542

เป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่า พฤติกรรมการบริโภคของคนดูได้เปลี่ยนไปจากเดิม เมื่อมี “ทางเลือกใหม่” ของรายการ เข้ามาตอบสนองของคนดูที่ต้องการรายการที่มีสาระประโยชน์อย่างแท้จริง

ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 ทางรายการสำรวจโลกกับ เนชั่นแนล จีโอกราฟฟิก ได้มีการเปลี่ยนชื่อรายการมาเป็น “สำรวจโลก” หรือ “New Explorer” เพื่อความเหมาะสมอีกทั้งยังให้ผู้ชมสามารถจำชื่อรายการได้ง่ายขึ้น ขณะที่เนื้อหารายการยังคงรูปแบบเดิมอยู่

รายการ “สำรวจโลก” ได้มีการเปิดโอกาสสำหรับผู้ชมที่บ้านให้เขียนจดหมาย และส่งอีเมล เพื่อติชมรายการ ซึ่งก็ได้รับการตอบสนองจากผู้ชมรายการเป็นอย่างดีตลอดมา และนับตั้งแต่รายการเริ่มออกอากาศก็มีทั้งจดหมาย ไปรษณียบัตร และอีเมลตอบกลับมามากมายไม่ขาดสาย

ด้วยเหตุนี้เอง จึงสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยเกื้อหนุนอีกประการหนึ่งที่มองข้ามไม่ได้ ก็คือ ผู้ชมสื่อในปัจจุบันนั่นเองที่มีการตื่นตัวในการแสวงหาความรู้จากสื่อ โดยมีความพยายามในการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อมากขึ้น และไม่ใช่น้ำที่ของ ผู้ชมที่จะคอยรอรับสื่ออยู่ฝ่ายเดียวอีกต่อไป แต่ในทางกลับกัน ผู้ชมมีสิทธิ์ที่จะเลือกรับชมสื่อ และเรียกร้องข้อมูลความรู้ที่ตัวเองมีความสนใจได้ รวมทั้งมีปฏิสัมพันธ์กับรายการนั้น ๆ อีกด้วย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นหลังจากการรับชมรายการทั้งสิ้น

และด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจต่อกระบวนการสร้างสรรค์ในการผลิตซ้ำของรายการ "สำรวจโลก" ว่ามีวิธีการอย่างไรเพื่อให้รายการเหมาะสมกับผู้ชมคนไทย รวมถึงปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นกับผู้ชมหลังจากรับชมรายการดังกล่าวว่าเป็นอย่างไรบ้าง โดยได้กำหนดปัญหาคำถามการวิจัยไว้ดังนี้

ปัญหานำการวิจัย

1. การดัดแปลงในการผลิตซ้ำของรายการ "สำรวจโลก" เพื่อผู้ชมคนไทยมีวิธีการอย่างไร
2. การตอบสนองของผู้ชมที่มีต่อรายการ "สำรวจโลก" เป็นอย่างไรบ้าง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการดัดแปลงในการผลิตซ้ำของรายการ "สำรวจโลก" เพื่อผู้ชมคนไทย
2. เพื่อศึกษาการตอบสนองของผู้รับสารที่มีต่อรายการ "สำรวจโลก"

ข้อสันนิษฐาน

1. การดัดแปลงในการผลิตซ้ำของรายการ "สำรวจโลก" มีความจำเป็นสำหรับผู้ชมคนไทย เนื่องจากการนำเสนอซ้ำข้ามวัฒนธรรม
2. การดัดแปลงในการผลิตซ้ำของรายการ "สำรวจโลก" ไม่ได้เป็นไปโดยเสรี เนื่องจากมีข้อจำกัดทางเงื่อนไข และสัญญาจากผู้ให้ลิขสิทธิ์ ซึ่งเป็นตัวกำหนดขอบเขตของการผลิตซ้ำ
3. การดัดแปลงในการผลิตซ้ำของรายการ "สำรวจโลก" ส่งผลให้ผู้รับสารมีความสนใจรายการมากขึ้น

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาการดัดแปลงในการผลิตซ้ำ และการตอบสนองของผู้รับสาร โดยผ่านรายการ "สำรวจโลก" ทางช่อง 9 อ.ส.ม.ท. เท่านั้น
2. การตอบสนองจากผู้รับสารในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาข้อมูลมาจากการตอบกลับของผู้ชมรายการ "สำรวจโลก" ผ่านทางจดหมาย ไปรษณียบัตร โทรสาร และอีเมล เท่านั้น

นิยามศัพท์

รายการ “สำรวจโลก”	หมายถึง รายการสารคดีเชิงความรู้ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ เวลา 21.00 น. – 21.30 น.
การดัดแปลง	หมายถึง การปรับแต่งรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการสารคดีต้นฉบับจากต่างประเทศ เพื่อตอบสนองต่อผู้ชมคนไทย
การผลิตซ้ำ	หมายถึง การถ่ายทอดความหมาย หรือความคิดของเนื้อหาสารเดิม โดยการนำเสนอซ้ำ ผ่านการดัดแปลงรูปแบบ
การตอบสนองของผู้รับสาร	หมายถึง ปฏิกริยาตอบกลับของผู้ชมที่มีต่อรายการ “สำรวจโลก” ผ่านทาง จดหมาย ไปรษณีย์บัตร และ Web board

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวิธีการ การดัดแปลงในการผลิตซ้ำของรายการนำเข้าจากต่างประเทศ เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการ และความชื่นชอบของผู้ชมรายการ
2. เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขวิธีการนำเสนอรายการ (Presentation) ประเภทสาระความรู้ ให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับกลุ่มผู้รับสารมากยิ่งขึ้น
3. เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงเกณฑ์การวัดปฏิบัติการตอบสนองของผู้ชมรายการ โทรศัพท์ในรูปแบบอื่น ๆ